

Op de bres voor een

Bert Willemen bezit verschillende tuigage voor honden, waaronder dit hondenborsttuig.

Bij mensen denk je eigenlijk automatisch aan het aangespannen rijden met paarden of pony's. Maar in de loop der jaren heeft de mens veel meer diersoorten voor zijn karretje gespannen. Zo was de hondenkar, tot het werken met honden in 1962 officieel werd verboden, een algemeen en wijd verbreid verschijnsel in de straten van Nederland, België en diverse andere Europese landen. Bert Willemen uit het Brabantse Rijen bestudeert het fenomeen hondenkar al jaren en wil graag een lans breken voor het op educatieve wijze tonen van het werk van hond met hondenkar.

Wie denkt dat hondenkarrenexpert Bert Willemen (59) ergens achteraf in een hondenrijk stulpje huist slaat de plank mis. Wanneer we na een uitvoerig en enthousiast telefoongesprek voor een interview met de gedreven medewerker documentaire informatievoorziening afreizen naar Rijen, blijkt op het opgegeven adres een gewoon rijtjeshuis te staan. Zo op het eerste gezicht lijkt niets te duiden op de aanwezigheid van hondenkarren; Bert Willemen heeft zelfs helemaal geen hond!

„Ik heb wel twee keer een Duitse herder gehad. Maar dat waren gewoon huishonden, ze liepen niet voor de wagen. Mijn fascinatie voor hondenkarren en alles wat daarmee te maken heeft is ontstaan toen ik tijdens een stamboomonderzoek in 1985 de gegevens van mijn overgrootvader

hondenbaan

Hondenhaam.

Muilkorf.

Adriaan Willemen uit Gilze bestudeerde. Zoals veel Brabantse keuterboeren in de 19e eeuw, had Adriaan Willemen diverse 'bijbaantjes'. Behalve boer was hij ook opperman, geitenfokker en imker en ventte bovendien dagelijks langs de deuren met petroleum, waarbij hond en kar als transportmiddel fungeerden. Voor die wagen stond een grote bouvier, die naar de naam Bruto luisterde. Bruto was afkomstig uit het Nederlandse leger, waar hij had gediend als mitrailleurhond; hij trok toen een kar waarop een mitrailleur was gemonteerd. Het gebruik van honden en hondenkarren als transportmiddel boeide me zo dat ik verder de archieven in ben gedoken. Door wie en waarvoor werden de karren ingezet en hoe zat het eigenlijk met de wetgeving?" Al gauw beperkte Willemen zich niet meer tot 'papieren' onderzoek, hij ging

en gaat ook actief de boer op. „Naarmate meer mensen weten dat ik belangstelling heb voor hondenkarren, waarschuwen ze me ook als ze ergens nog een exemplaar weten te staan. Hondenkarren waren vrijwel nooit prestigeobjecten, de hondenkar stond niet voor niets bekend als het rijtuig voor de armen, en daarom zijn er maar weinig bewaard gebleven. Men zag er simpelweg het belang niet van om ze te behouden, laat staan restaureren. Gelukkig staat

er hier en daar in een hoekje op een boere-nerf nog een oud, vergeten exemplaar. Vaak grotendeels vergaan en incompleet, maar voor mij toch heel belangrijk. Ik probeer zo'n hondenkar te redden, eventueel te kopen. Daarnaast leg ik ze vast op de gevoelige plaat en meet ze heel exact op. De wielen, de assen, de bouten, alle bijzonderheden, eigenlijk net zoals de werkgroep Historisch Gerei van menvereniging de Stichting Aanspanning dat doet bij antieke paard- of ponygetrokken rijtuigen. Het is

DE TREKHONDENWET VAN 1910 IN BEELD.

1. De geleider, leeftijd 14 jaar en ouder
2. De geleider bevindt zich tijdens den rit op de kar; schriftelijke vergunning vanden B.M.; aantekening hiervan op het nummerbewijs
3. Vóór de kar maximum 3 honden naast elkaar (min. hoogte 60 cm.)
Onder de kar maximum 2 honden naast elkaar (min. hoogte 50 cm.)
4. Draagriem ten minste 6 cm. breed
5. Borstriem van ten minste 4 cm. breedte, rekende tot achter de voorpooten
6. Buikriem van ten minste 4 cm. breedte
7. Horizontaal gerichte strengen
8. Steunsel, waardoor de hond ongedwongen kan liggen, zitten of staan
9. In dezen zak bevindt zich het nummerbewijs
10. Naam van de houder en die van de gemeente, waarin hij woonplaats heeft, alsmede het nummer van de inschrijving in geveerde zwarte letters en cijfers van 8 cm., op een wit bord ter rechterzijde van de kar, zooveel mogelijk naar voren bevestigd
11. Een hondenkar is een voertuig, met één of meer honden bESPANNEN
12. De steeds bruikbare zindelijke drinkbak
13. De doelmatige ligplank
14. De lading en de persoon moeten zich in evenwicht bevinden en het gewicht mag niet zóó groot zijn, dat het trekken kenlijk bovenmatige inspanning vereischt
15. De halsband, indien aanwezig, moet zijn van leder of van door den Minister goedgekeurd textielproduct.

Authentiek > Het werk van hond met hondenkar

Deftige heer uit Deurne.

1910 van kracht werd, eisen gesteld aan zowel begeleider en hond als aan de kar. Zo moesten houders van trekhonden geregistreerd worden en de kar moest zijn uitgerust met een deugdelijke drinkbak en ligplank, zodat de honden niet in de modder of in de sneeuw hoefden te liggen. Trekhonden moesten ouder dan een jaar zijn en een schofthoogte van minimaal zestig cm hebben. In Nederland mochten maximaal drie honden voor de kar. Bovendien stonden er in de trekhondenwet voorschriften met betrekking tot het maken en de afmetingen van het hondentuig. Bert: „In veel gevallen droegen trekhonden verplicht een muilkorf. Immers, veel honden waren vals omdat ze nogal eens werden geplaagd als ze voor de wagen liepen.”

ALGEMEEN VERSCHIJNSEL De eerste publicaties over hondenkarren en trekhonden stammen uit begin 17e eeuw; van schilderijen en uit allerlei andere bronnen is bekend dat er rond 1600 in Nederland al hondenkarren rond reden. De definitieve doorbraak van de trekhond dateert in Nederland van omstreeks 1800. Van België, Duitsland, Frankrijk, Noorwegen en Zwitserland is bekend dat er in de periode 1800 tot ongeveer 1950 ook met hondenkarren werd gewerkt. In Denemarken waren hondenkarren echter niet toegestaan en in Parijs werden ze rond 1824 verboden. Engeland verbood vanaf 1855 de hond als trekdier in te zetten.

De Amsterdamse bestuurders vonden de hondenkar zo storend dat er al in 1675 een verbod kwam om 'grote honden of rekels' voor wagens met een of twee wie-

Hondenkar als invalidenwagen in de straten van Reek.

mijn bedoeling om al die informatie in een soort digitale databank te zetten, zodat het voor het nageslacht bewaard blijft.” In zijn gedrevenheid om de hondenkar onder de aandacht te brengen van het grote publiek, heeft Bert Willemen in 1993 onder de titel 'De hond en de hondenkar in oude ansichten' een boekje samengesteld waarin 64 foto's van honden met hondenkarren staan afgebeeld die in verschillende werkzaamheden in het maatschappelijke leven voor verschillende soorten arbeid werden ingezet. Helaas is het boekwerkje uitverkocht, maar misschien kan de liefhebber het via Marktplaats of een tweedehands boekwinkel nog bemachtigen.

MUSEA Als een soort vrijwilliger werkt Bert Willemen in diverse musea, waaronder het Limburgs Openluchtmuseum in Nederweert, het Openluchtmuseum te Arnhem en enkele regionale musea. Daar adviseert hij bij de restauratie van hondenkarren.

Inmiddels heeft Bert een groot karrenarchief opgebouwd dat een schat aan informatie bevat. Foto's, dia's, oude documenten, je kunt het zo gek niet bedenken of hij heeft het. Deze informatie gebruikt hij bij het verzorgen van lezingen overal in den lande. Ook wordt hij met enige regelmaat gevraagd mee te werken aan demonstraties en films waarbij hondenkarren worden gebruikt.

„Van een goede kennis kan ik soms een kar lenen en van een andere vriend een hond. En wanneer ik het gespan dan zo zie lopen, dat is zo'n prachtig gezicht, dan geniet ik. En de honden vinden het ook leuk! Die vinden het echt geen straf om zo met hun

baas aan het werk te zijn! Dat is volgens mij ook veel beter voor ze dan de hele dag in hun mand voor de kachel liggen, denk je niet?”

Dat moge dan misschien zo zijn, maar volgens de Nederlandse Wet op de Dierenbescherming uit 1962 is het vooralsnog verboden om honden voor de wagen te spannen. Een uitzondering is gemaakt voor sledehonden ten behoeve van de sledehondensport. Zij mogen echter alleen hun werk doen wanneer ze daarbij geen pijn lijden, geen verwondingen kunnen oplopen en wanneer hun gezondheid geen gevaar loopt. De uitzondering geldt bovendien alleen voor raszuivere dieren van de rassen Siberian Husky, Samojeed, Groenlandse hond, Eskimohond en Alaskan Malamute. Kruisingen of honden van een ander ras mogen in Nederland dus niet voor de slee lopen. In het buitenland mag dat wel. Naast de sledehondensport heeft zich daar het carting ontwikkeld en in landen als Amerika gaat men zelfs nog een stapje verder met weight pulling.

Anno 2010 is het verbod op trekhonden dus misschien wel achterhaald, maar de maatregel is destijds natuurlijk niet zonder reden ingevoerd. Ofschoon veel bazen goed voor hun hond zorgden, al was het maar om hun broodwinning niet nodeeloos in gevaar te brengen(!), kwam het regelmatig voor dat honden te zware lasten moesten trekken, te grote afstanden moesten afleggen of slecht werden verzorgd. Om misstanden zoveel mogelijk te voorkomen werden in de trekhondenwet, die voorafgaand aan de Wet op de Dierenbescherming (in 1996 gewijzigd in de Gezondheidwet Welzijn Dieren) al in

Overgrootvader Adriaan Willemen.

len te spannen. Een soortgelijke maatregel werd door het stadsbestuur van Rotterdam genomen, maar het verbod hield geen stand. Tot in de jaren twintig van de vorige eeuw was de hondenkar in Nederland en België een vrij algemeen verschijnsel. Ingespannen voor, onder, of achter de kar trokken honden niet alleen wagens, maar ook ploegen en zelfs trekschuiten. Ook in WO1 deed de hond in het leger dienst als trekdier. Bekend is dat de hondenkar lang werd gebruikt voor het bezorgen van brieven en pakketpost. Bij kleine ambachtlieden, zoals venters en kleine boeren, was de hondenkar eveneens populair. Dat kwam doordat de hond, niet voor niets wel het trekpaard van de armen genoemd, doorgaans goedkoop was in aanschaf en geen hoge eisen stelde aan voeding, onderkomen en verzorging. Bert: „De maaltijden bestonden hoofdzakelijk uit etensresten, brood, groenten en slachtafval. 's Nachts lag de hond aan de ketting. De betere baas had twee honden die beurtelings aan de ketting lagen of voor de wagen liepen.” Voor het trekken werden verschillen-

de zware hondenrassen en kruisingen gebruikt. „Je moet dan vooral denken aan de voorouders van de huidige bekende hondenrassen als Bouviers, Deense doggen, Duitse herders, Groenendaelers, Hollandse herders, Pyreneese berghonden, Sennehonden en Siberische Husky's,” aldus Bert Willemen. „Maar ook het inmiddels uitgestorven Belgische hondenras 'Matin Belge' was een populaire trekhond.”

Meestal droegen de honden tijdens het werk een borsttuig. Met behulp van strengen, al dan niet aan het einde voorzien van ijzeren kettingen, werd het dier aan haken, die onder de hondenkar waren geconstrueerd, vastgemaakt. Ook kreeg de hond wel een hondenzadel, een soort lederen schoftje gevuld met stro of paardenhaar, opgelegd, net zoals de werkgroep Historisch Gerei van menvereniging de Stichtse Aanspanning dat doet bij antieke paard- of ponygetrokken rijtuigen.

Bert: „De combinatie van hondenzadel met borsttuig zorgde voor een betere verdeling van de last op de rug van de hond. Bij het inspannen ging men als volgt te werk. Eerst kreeg de hond het zadel op zijn rug. Hieraan zaten enkele riemen, die onderlangs liepen en bij de buik van het dier werden vastgemaakt. Vervolgens schoof men het borsttuig losjes over de kop van de hond. De verschillende riemen van het tuig werden los langs de hond op de grond gelegd. Dan pakte men de hondenkar en schoof de burries door de lussen van het hondenzadel, waarna men de strengen aan de hondenkar vastmaakte. Stond de hond te los voor de kar, dan gespte men de riemen van het borsttuig strakker vast.”

„Soms gebruikte men ook wel een hondenhaam, vergelijkbaar met de hamen die bij paarden gebruikt worden,” vertelt Bert enthousiast, terwijl hij er eentje tevoorschijn tovert. „Deze hondenhamen zijn soms echte juweeltjes. Immers, een haam is moeilijker om te maken en daardoor kostbaarder dan een borsttuig. Deze hamen werden dan ook veelal gebruikt door mensen die zich een dergelijk pronkstuk konden veroorloven.”

Het moge duidelijk zijn, Bert Willemen

Collectie hondenkarren.

zou graag zien dat het op een educatieve manier voor de wagen lopen van honden in Nederland weer zou worden toegestaan. „Zeker! Aan de hand van reacties die ik krijg tijdens lezingen, gesprekken en demonstraties blijkt dat de hondenkar bij veel mensen in Nederland en België nog leeft. Ik denk dat het werken met een hondenkar voor veel mensen en hun honden een prachtige en gezonde hobby kan zijn, die het welzijn van de hond bepaald niet zou schaden.”

tekst: Meike Merks, foto's Meike Merks & archief Bert Willemen

ADRESSEN OP INTERNET

Interessante sites op het gebied van hondenkarren zijn:

www.hondmethondenkar.nl

www.cartingwithyourdog.com

www.zughunde.de

www.dierennieuws.nl (klik op honden en vervolgens op diereninfo)

www.iwpa.net

www.youtube.com/watch?v=fvTALghxuww

www.youtube.com/watch?v=VBpPZ6y98aM

Wie Berner Sennehonden voor de kar in actie wil zien, kan een kijkje nemen op de website van de Vlaamse trekhonden vereniging 'Met Hond en kar', users.skynet.be/samaika/bertrekn.htm, www.deverdedigers.nl.

SLEDEHONDENSPORT

De sledehondensport is ontstaan in Noord Amerika, waar de Eskimo's en indianen voor hun vervoer lange tijd waren aangewezen op honden. In Europa werd de sledehondensport eind jaren 60 geïntroduceerd in landen als Duitsland, Frankrijk, Italië, Zwitserland en Oostenrijk. Sinds de opening van de grenzen van het voormalig Oostblok worden ook daar goede wedstrijden georganiseerd, net als in de Scandinavische landen, die door het vervallen van de strenge quarantaine regels nu beter toegankelijk zijn voor sledehonden teams. In Nederland, waar zo'n 250 teams met sledehonden actief zijn, traint men niet met sledes maar met speciale karren, die meestal zelf gebouwd worden. In het begin van het seizoen worden er ook enkele karrenwedstrijden gehouden.

KRAAY TRAILERS EN MENSPOORT

ALLES ONDER
1 DAK OP MEER DAN
6000 M²

Marathonwagens, presentatiewagens, recreatiewagens volgens eigen ontwerp mogelijk.

Dealer van tuigen voor geheel Midden-Nederland van;

Grote voorraad koetsentrailers, verlengde trailers en verbrede trailers voor koetsen en paardentransport. Alles op het gebied voor ruiter, menner en paard onder 1 dak!

HORSE TACK & TRAILERS NIJKERK

COUNTRY MILL
HORSE-SUPPORT
A MEMBER OF

KRAAY TRAILERS EN MENSPOORT

KRAAY TRAILERS EN MENSPOORT

Jan Plassensteeg 18, 3862 NL NIJKERK, tel. 033 - 24 70 538
www.kraay-aanhangwagens.nl | www.horsetackandtrailers.nl

IDEAL EQUESTRIAN

Kwaliteitstuigen voor betaalbare prijzen...

MESTOPVANGZAK

Deze mest opvangzak kan men gebruiken bij enkel- en tweespantuijgen, deze dienen wel met broek te worden gereden. De mestzak wordt bevestigd aan de broek en onder aan de menweg.
Kleur: zwart. Maat: pony en paard.

START NUMMERS

Ideal Equestrian heeft verschillende uitvoeringen in houders voor startnummers.

WINTER MENDEKEN

Nieuwe waterafstotende mendeken met hals voorzien van leidselsleutel uitsparingen.
Maten: 1,45 tot 2,15 mtr.
Vanaf nu verkrijgbaar bij uw Ideal dealer.

De Ideal website is vernieuwd!
Ga snel naar www.idealtuigen.nl en schrijf u in op onze gratis nieuwsbrief. Zo blijft u als eerste op de hoogte over onze nieuwe producten.

FREESTYLE BORST

Dit freestyle borst is een voorgevormd borsttuig en past enkel op onze luxe marathon tuigen.

Leverbaar in enkelspan cob en full.

Kijk op internet:

www.idealtuigen.nl

De Ideal-tuigen zijn wereldwijd verkrijgbaar bij geselecteerde mensportzaken.

Gerrit-Jan van Boven
wenst iedereen een gezond
en sportief 2010!

Lichtgewicht marathon-wedstrijdwagen, voor shetlanders of welsh A.

Marathon-recreatiwagen met dubbele bok en bagagekoffers onder achterzit.

Presentatie dressuurwagen met stuurvertraging en stuurrem.

Shetland of welsh A wagentje met afneembare dressuurzit.

Gerrit-Jan van Boven

Watermolenweg 5, 7478PV Diepenheim, Tel. (0547) 351949,
06 51220493, E-mail: gerritjanvanboven@home.nl
www.gerritjanvanbovenwagenbouw.nl

Buitenhuis bv
Paardenstallen

Buitenhuis BV bouwt al jaren stallen van hoge kwaliteit, leverbaar in standaard formaten of geheel op maat volgens uw specifieke wensen.

Ontwerp en productie geschiedt geheel in eigen huis, dus geen onaangename verrassingen tijdens het plaatsen door onze eigen montagedienst.

Bewezen vakmanschap en kennis die garanderen dat u jarenlang onbezorgd gemak en plezier van uw stal(len) heeft.

Bezoek onze showroom!

Runnenbergweg 5 8171 MC Vaassen Tel. 0578 - 574788 Fax 0578 - 572712

www.buitenhuisbv.nl

Top kwaliteit recreatie- en marathonwagens

Van Schie
mensport

Bennebroekerdijk 80, 2136 LW Zwaanshoek,
023-5846611 / 06-47675533, www.vanschieruitersport.nl

Erop en eraf

www. Sieltec-Geschirr .de
Het sterke lichte tuig (synthetisch)
-ultralicht - onderhoudsvrij - gunstig - extreem te belasten

Wij brengen kleur in de mensport ! ! ! !

Wij zenden u na uw maat- en kleuropgaven de op maat gemaakte tuigen direct naar uw huisadres.
onze contactpersoon in Nederland:
Theo Nijssen • Waterloseweg 4 • 5954 NX, Beesel
Tel en Fax: 077 4741297 • t.nijssen@versatel.nl
Humanopolis GmbH, Dietmar Krüger, Groß Malchau 50, 23597 Sootze, Tel. (0049) 5872/8170 oder Fax (0049) 5872/8176

VOSKAMP
HALL

- Marathonwagens
- Recreatiewagens
- Paardentrailers
- Aanhangwagens
- Koets-oprijwagens
- Stallenbouw

Verkoop - onderhoud - reparatie - onderdelen

Coldenhovenseweg 92-96 - 6961 EG Eerbeek - Tel 0313 - 65 18 34 - www.voskamphall.nl